

Božo Jakovljević

Buset, A. Cerovca 1

VINKO ŠEPIĆ

UDK 92 ŠEPIĆ

Izlaganja sa znanstvenih skupova

Primljeno: 9. 5. 1989.

Vinko Šepić rođen je 1870. god. u Rukavcu (Opatija), a umro je u Banjaluci 1945. godine. Završio je učiteljsku školu u Koprju, te je službovao u više mjesta Istre, a najduže u Buzetu; ovdje je bio i ravnatelj škole. Osim u prosvjetnom radu, Šepić se isticao i u stručnoj i publicističkoj oblasti, objavljujući niz radova. Djelovao je i organizaciono, pa je tako i jedan od glavnih osnivača i rukovodilaca istarskoga učiteljskog društva »Narodna prosvjeta«, te istoimenoga časopisa. Svoju političku djelatnost nastavlja i u doba talijanske okupacije Istre (poslije 1918. godine), te je jedan od urednika »Učiteljskog lista« i vodi »Društvo jugoslavenskih učitelja Istre«. Proganjan od fašista, morao je prebjeći u Kraljevinu Jugoslaviju. Cjelokupno životno djelo uvrstilo je Vinka Šepića u istaknutog borca hrvatskoga narodnog preporoda Istre.

Općina Buzet, zavičajna općina Dragovana Šepića naziva se i Buzetinom. Do 1868. općina ima status mjesne općine u istoimenom kotaru, a od te godine do kraja 1. svjetskog rata buzetska se općina nalazi u sastavu koparskog kotara.

U prošlom i početkom ovoga stoljeća gospodarska osnova buzetske općine je poljodjelstvo u brdskom i stočarstvo u planinskom dijelu. Ovaj kraj su pratili teški životni uvjeti i siromaštvo, a do pred stotinu godina i umiranje ljudi od gladi. To je vrijeme narodnog preporoda i nastanka političkih stranaka u Istri.¹ Do cilja — gospodarskog podizanja hrvatskog i slovenskog sela — išlo se borbom za politička prava, uklanjanjem nepismenosti i borbom za vlastitu školu. Otud u program

¹ Prikaz narodnog preporoda napisan je prema članku: Vjekoslav BRATULIĆ, *Političke stranke u Istri za narodnog preporoda*. Hrvatski narodni preporod u Dalmaciji i Istri, Matica Hrvatska, Zagreb 1969.

narodnog preporoda ulaze dvije vrste problema: oni povezani uz gospodarsku bazu Hrvata i Slovenaca i drugi povezani uz politička i kulturna pitanja. Rješenje problema iz prve grupe pitanja pridonosi rješavanju pitanja iz druge grupe i obratno, manje problema u drugoj grupi predstavlja napredak i u gospodarskom pogledu naroda.

Svibnja 1887. g. za načelnika buzetske općine izabran je Frane Flego. Bio je to prvi Hrvat, gradonačelnik jedne općine u Istri. Slijedeće, 1888. g. općina donosi odluku da se kao službeni, u općinske urede uvede hrvatski jezik. Krajem listopada 1890. g. otvorena je u Buzetu hrvatska škola u koju se upisalo 130 djece. Prvi učitelj novootvorene škole bio je BERNO BEKAR, dotadašnji učitelj u Lanišću.

Broj učenika u hrvatskoj školi u 1891. porastao je na 190 pa je u školu upućena jedna učiteljica. Od tada na hrvatskoj i talijanskoj školi radit će po jedan učitelj i jedna učiteljica (N. S. 2, 6. 1891). Nastava za obadvije škole odvijala se pod istim krovom, a to je danas zgrada u ulici 9. septembra. Do 1910. g. u zgradi škole nalazio se i učiteljski stan.

Najveći problem buzetske općine u godinama dolaska Vinka Šepića u Buzet bio je nerodica poljoprivrednih usjeva čemu je pripomogla i tuča. Posebno je bila teška 1907. godina jer ne samo da je usjeve potukla tuča, već je velika i nagla voda ponijela zemlju s bregova i porušila kuće, a peronospora je uništila grožđe. Važan zadatak općine bio je uređenje bunara i vodovoda. To je vrijeme kada Brgudac i Račja Vas dobivaju vodu. Najveći zahvat je dovod vode u Buzet iz udaljenosti od 3 km. Osim vodovoda najznačajniji je uspjeh podizanje zvonika u Buzetu. Taj zvonik je ljepši, viši, širi i čvršći od prijašnjeg koji je bio na istom mjestu. Godine 1907. u Buzetu, na Fontani dovršen je Narodni dom.

U vrijeme narodnog preporoda nastaje zajednička politička organizacija: Hrvatsko slovenska narodna stranka koja ima i program za područje kulture. Istaknuti borac narodnog preporoda na području kulture je Vinko Šepić.

Vinko Šepić se rodio u Rukavcu u opatijskom području 1. siječnja 1870. godine. Učiteljsku školu polazio je u Kopru od 1884. do 1888. god. Prvo učiteljsko mjesto V. Šepića bilo je BOLJUN (1888—1894), JURŠICI (1894—1898), zatim KLANA (1899—1903), pa BUZET od 30. 7. 1903. do 30. 6. 1923. godine. Doprinos V. Šepića razvoju istarskog školstva i prosvjete pokušat ću prikazati u njegovoj aktivnosti na osnivanju i radu učiteljskih društava i stručne štampe. Već od prvog učiteljskog mjesta uključuje se u narodni preporod surađujući u »Našoj slozi«. U vrijeme dolaska V. Šepića u Istru ovdje su postojala samo dva učiteljska društva: u Voloskom i u Krku, te slovensko u Kopru.²

² Orljak Vice: *Moje društvene učiteljske uspomene* »Učiteljski list« glasila »Zveze jugoslavenskih učiteljskih društva v Trstu«. Vinko Šepić je pod pseudonimom Vice Orljak 1926. godine u četiri nastavka napisao sjećanja na učiteljsko društvo »Narodnu prosvjetu«.

Sudbina učitelja ovisila je o Zemaljskom odboru u Poreču, odnosno o mjesnim školskim vijećima i o općinskim upravama. U takvim društvenim i političkim prilikama rodila se ideja o osnivanju učiteljskog društva sa sjedištem u Pazinu. Da bi potakao učitelje na osnutak društva piše članak »Učiteljske zadruge« štampan u »Našoj slozi« od 26. rujna 1895. godine. Nitko ne čuti više od učitelja potrebu udruživanja koje je donijelo novo doba pojedinim zemljama i njihovom učiteljstvu. Te zemlje odavna imadu svoje zemaljske zadruge u svrhu svoga usavršavanja uzajamnom podukom te zato da brane i promiču svoje materijalne probitke. Vinko Šepić zalaže se za osnivanje učiteljskog društva cijele Istre. Da bi škola mogla napredovati treba napredovati i sâm učitelj. Za središte društva izabran je Pazin. Osnivačka skupština »Narodne prosvjete« održana je 7. lipnja 1897. g. uz prisustvo 22 prosvjetna učitelja i dvije učiteljice. Jelušić je izabran za predsjednika, a Šepić za potpredsjednika. Šepić je predložio da se društvo pridruži »ZVEZI SLOVENSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV« u Ljubljani. Izvještaj o skupštini u Pazinu napisao je Šepić u »Našoj slozi« u brojevima 24—29, 1897. pod naslovom »Prosvjetom k slobodi, udruGARSTVOM k moći i moćju k napretku«. ³ Pravilima su predviđeni zadaci društva — na stručnom usavršavanju, poboljšanju materijalnog položaja, njegovanju pjevanja i glazbe i organizaciji sastanaka i zabava.

Kako se približavala 10. godišnjica »Narodne prosvjete« sve je više sazrijevala težnja za jednim društvom za čitavu Istru s ove strane Učke i za društvenim glasilom. Izlaženje časopisa požureno je nastalom situacijom u slovenskom učiteljstvu. Obračun liberala, kojima se priklonilo slovensko učiteljstvo, s klerikalcima zahtijevalo je priklonjenje hrvatskih učitelja liberalima. Istarski učitelji odgovaraju »Mi tog kulturnog boja u Istri ne potrebujemo, naša organizacija ostaje nadalje izvan stranaka, kao samostalno staleško telo«. To je bio moment da se u Istri osnuje posebno glasilo »Narodna prosvjeta«. Uz Šepića u Puli je ove stavove branio i Ivan Matetić. Na skupštini u Roču 1905. g. dolazi do odvajanja »Narodne prosvjete« od »Zveze jugoslavenskih učiteljskih društav« u Ljubljani. ⁴

Od 1. siječnja 1906. g. Hrvatsko učiteljsko društvo »Narodna prosvjeta« za Istru u Pazinu počinje izdavati vlastito glasilo »Narodnu prosvjetu«. Vinko Šepić je najaktivniji suradnik »Narodne prosvjete«. Objavio je 23 priloga. ⁵ Iz društva »Narodna prosvjeta« 1911. godine istupa manji broj učitelja i osniva klerikalno društvo i glasilo »Hrvatsku školu«. Dolazi do međusobnih optužbi s klerikalcima i njihovim prvim čovjekom Josipom Bačićem, urednikom novog časopisa. Počet-

³ Kao pod 2.

⁴ Kao pod 2.

⁵ Svi naslovi članaka nalaze se u bibliografiji Učiteljski list »Narodna prosvjeta« 1906 — 1914, Jakovljević Božo »Jadranski zbornik« svezak X 1976 — 1978, Pula — Rijeka 1978.

kom 1914. godine »Narodna prosvjeta« uređuje se u Kastvu. Poslije 7. broja časopis prestaje izlaziti. Slična je sudbina »Hrvatske škole« koja također prestaje izlaziti 1914. g.⁶

U svom djelovanju kao ravnatelj Hrvatske pučke škole u Buzetu bio je poznat kao vrstan učitelj i kao vrlo aktivan prosvjetni i društveni radnik. Za vrijeme 1. svjetskog rata Vinko Šepić razvija veliku aktivnost, naročito nakon »Majske deklaracije« 1917. g. kada se Istrom širio tzv. »Majski pokret« prikupljanja potpisa za tu Deklaraciju koja je tražila ujedinjenje Slovenaca, Hrvata i Srba.

Kada je Istra potpala pod Italiju, Šepić je jedan od najaktivnijih nacionalnih radnika u Istri. Nalazi se na čelu »Društva jugoslavenskih učitelja Istre«. Zajedno s Jožom PAHOROM uređuje »Učiteljski list«, glasilo »Zveze slovenskih učiteljskih društav v Trstu (1920 — 1926)«. Kao što se 1911. godine suprotstavio razdvajanju učitelja osnivanjem novog društva »Hrvatska škola«, radi toga da se ne naruši jedinstvo i snaga učitelja, tako je već početkom 1920. god. pokrenuo ponovno sjedinjenje »Narodne prosvjete« i »Hrvatske škole«. Dne 15. travnja 1920. god. u Pazinu je održana 16. sjednica »Odbora za promicanje učiteljskih interesa za Istru« kojoj su prisustvovali i predstavnici učiteljskih društava »Narodna prosvjeta« i »Hrvatska škola«⁷ — Gašo Licul, Petar Bolonić, Fran Baf i Marko Zlatić. Smatralo se da je ova sjednica historijskog značenja za jugoslavensko učiteljstvo Istre. Odlučeno je da se likvidiraju dva društva i ustanovi samo jedno, jedinstveno društvo za čitavo jugoslavensko učiteljstvo u Istri. Tajnik Odbora za promicanje učiteljskih interesa za Istru, J. Brnobić pripremio je pravila. Društvo će se zvati »Društvo jugoslavenskih učitelja Istre«.

Vinko Šepić je na osnivačkoj skupštini novog društva izabran za potpredsjednika, a na drugoj slijedeće godine biran je za predsjednika.⁸

Od 1. ožujka 1920. do 15. srpnja 1926. godine izlazi »Učiteljski list«, glasilo slovenskih i hrvatskih učitelja u Italiji. Dolaskom talijanskih vlasti u Julijsku krajinu i Istru i zauzimanjem javnih ureda i ustanova školovani ljudi napuštaju ove krajeve, a ostaju uglavnom slovenski i hrvatski svećenici i učitelji.⁹

Glasilo slovenskih i hrvatskih učitelja u Italiji »Učiteljski list« prve tri godine izlaženja još je slobodno odbijao napade talijanskih vlasti i šovinističkih organizacija. Manji su članci bili zaplijenjivani, ali je list ipak izlazio. Da bi se onemogućio rad učitelja s narodom,

⁶ Jakovljević Božo, *Hrvatska škola» 1912 — 1914 i 1916*. Jadranski zbornik XI, 1979 — 1981, Pula — Rijeka 1983.

⁷ J. B. »Humski« (J. Brnobić, primjedba BJ), »Učiteljski list«, br. 21, 1921.

⁸ Izvješće glavne godišnje skupštine u Lupoglavu »Učiteljski list«, br. 21, 1921.

⁹ A. R.: *Pol stoljeća od nasilne ukinutve »Učiteljskog lista«*. Primorski dnevnik, Trst, 1. maja 1976.

učitelji se premještaju. Drugo razdoblje za hrvatsko školstvo i »Učiteljski list« nastaje otpuštanjem učitelja iz službe.

Fašisti su u listopadu 1922. g. preuzeli vlast u Italiji pa je »Učiteljski list« iz godine u godinu morao sve više paziti na svoje pisanje. Cenzura je bila jaka pa je uredništvo počelo objavljivati stručne rasprave o pedagogiji. Posljednji broj izašao je 15. srpnja 1926. godinu dana pred ukinućem cjelokupnog slovenskog i hrvatskog tiska u Italiji. Urednik članaka pisanih na hrvatskom jeziku je V. Šepić, nadučitelj u Buzetu, i njemu se šalju svi rukopisi. U »Učiteljskom listu« Šepić objavljuje niz tada zapaženih pedagoških i političkih članaka.

U prvom broju Učiteljskog lista pod pseudonimom Vice Orljak (Vice je njegovo ime — Vinko, a Orljak je jedan od vrhova Čičarije), on piše da »sú se prorijedili naši učiteljski redovi, a četa istarskih hrvatskih uzgajatelja se raštrkala. Kao da su smalaksale ruke. U ratu je malaksala mnoga zelena grančica, neki su nestali kojekuda, a kod trećih je u duši zavladała tjeskoba«. Nestalo je »Narodne prosvjete« i »Hrvatske škole«. Šepić ukazuje na potrebu da nestane nesloge. Pojavilo se učiteljsko društvo za čitavo posjednuto područje i tako je izašao »Učiteljski list« koji će biti simbol jedinstva, zublja prosvjete, poticaj u radu i bič nehajnika u učiteljskom vrtu.

Taj odvažni buzetski nadučitelj piše najzapaženije pedagoške i političke članke na hrvatskom jeziku.

Teško da ćemo igdje naći bolji prikaz od onih koje je u članku pod naslovom »Ozbiljne riječi našem učiteljstvu V. Šepić napisao u broju od 1. V. 1921. »Hoće od nas stvoriti ono što nismo. To boli, ponizuje do crne zemlje i više peče od šibe i veriga. Istra je naša od vijeka i za nju ćemo ako treba i živote položiti. Pali se učiteljsko pokučstvo i uništava imetak. Teroriziraju se učitelji i širom Istre bacaju na ulicu. Nisi siguran osvanuti gdje si sinoć legao. Učiteljstvo Istre smatra se pogibeljnim buntovnicima«. »Mi učitelji Istre«, piše ovaj Buzećanin, »mučenici smo svoga zvanja. Mnogi trpe progonstvo a da ništa kažnjivo nisu napravili. Svakim se danom broj učitelja i škola smanjuje, što će se danas — sutra osvetiti samim ključarima naše sreće i našeg doma«. On poručuje jugoslavenskom učiteljstvu: »U zlu se neponištavajmo i ne gubimo vjeru u uzvišene čovječanske ideale. Vjerujemo u pobjedu dobra nad zlim. Radimo u školi i za školu. Spasimo školu, spasimo kulturu, spasimo vjeru u svjetlu budućnost. Čuvajmo svoje poštenje osobno i zvanično i da se ne osramotimo pred licem kulture i humanosti. Sudit će nas naši potomci«. Svega 10 dana poslije objavljivanja ovog članka nasilje je iskaljeno i na hrvatskoj pučkoj školi u Buzetu. 10. V. 1921. za pola sata na lomači je uništeno sve.

Spaljene su na lomači učiteljska i učenička knjižnica, pučka knjižnica i veći dio privatne knjižnice nadučitelja Šepića. Nestali su svi spisi od osnutka škole. Uništen je inventar čitaonice spremljen na tavanu škole, zatim slike, tambure, muzikalije i dr. God. 1923. (1. VI)

umirovljen je Vinko Šepić, nakon čega on piše »Nisam rob« (10. VI). »Nek silnik radi što hoće a ja robom ne mogu biti i neću, pa makar me budu mučili inkviziciom i lišili kruha«.

Godinu dana ranije on je nagovoren da se odrekne upraviteljstva što je i učinio nadajući se da će ostati na školi i dalje nakon što je njom rukovodio 20 godina. Nama je danas jasno zašto je ovaj čovjek bio umirovljen. Učiteljsko društvo ostaje bez predsjednika, a i tajnik Ladavac mora napustiti Zarečje i Pazin. Mjesec dana iza umirovljenja pazinsko društvo odabire delegate koji će stupiti u vezu s »Unione dei maestri di Roma«.

Vinko Šepić je urednik časopisa za djecu »Naša nada« u kojem piše članke i priče za djecu, a redovito surađuje u tjedniku »Istarska riječ« i njegovim priložima »Mali Istranin« i »Narodni gospodar«.

Nakon raspuštanja Učiteljskog društva i zabrane svih hrvatskih i slovenskih listova Šepić je početkom 1929. godine ilegalno pobjegao u Jugoslaviju gdje se reaktivirao i učiteljevao u Lepovoj Vasi i Podgoraču sve dok nije 1935. g. umirovljen. U Jugoslaviji se ponekad javljao kraćim člancima u »Istri« glasilo jugoslavenskih emigranata iz Julijske krajine. Umro je u Banjaluci u veljači 1945. godine. U međuvremenu raspuštena je Zveza i u njoj učlanjena društva, zabranjeni su »Učiteljski list« i pjevački zbor Zveze. Učitelji su mirne savjesti do zadnjeg časa ostali na svojim mjestima i radili. Oni koji su ostali bili su uzor neustrašivosti, spremni na sve, na premještanje i progonstvo u razne krajeve, na zatvor. Reskirali su svoj položaj i svoj kruh i odricali se opstanka. Ti ljudi zaslužuju da se njihova imena objave u zlatnoj knjizi, da ih narod spominje dok žive Slovenci¹⁰.

Iako se radi o kratkom razdoblju od samo 6 godina Zveza je u povijesti tršćanskog i primorskog školstva svakako najplodnije, a moglo bi se reći i »zlatno doba« učiteljstva¹¹.

¹⁰ Drago Pahor, *Junaška doba v zgodovini slovenskega učiteljskega gibanja na primorskem*, Primorski dnevnik 1970, st. 27, st. 3, i nastavak u broju od 8. veljače 1970.

¹¹ Drago Pahor, *Ob 50 letnici ustanovitve »Učiteljskoga društva za Trst in okolico*, Jadranski kolendar 1956, Trst, str. 107—110.